

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

TÜRK HALK EDEBİYATI

ANADOLU EFSANELERİNDE SULAR VE SU İMGELERİ ÜZERİNE ARKETİPSEL BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Refiye OKUŞLUK ŞENESEN¹

Milletlerin belleğinde yüzlerce yıl yaşayarak dilden dile anlatıla gelen sözlü halk ürünleri olan masallar, bilmece, halk hikâyeleri, atasözleri, destanlar, efsaneler, bağlı oldukları toplulukların en önemli kültürel varlıklarından birisini oluştururlar. Sözlü gelenek ürünlerinden olan efsaneler, tarihi olaylara kısmen de olsa ışık tutma yönleri ve toplumun sosyal ve psikolojik yapısını yansıtma açısından, önemli bir yere sahiptirler.

Efsaneler içinde, nehirler, göller, denizler, şifalı sular, kaynak suları, sıcak su kaynakları, kaplıcalar gibi sular çevresinde anlatılan efsaneler, büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Bu sularla olağanüstü nitelikler gösteren bazı canlıların yaşadığına dair rivayetler, al karısı ve su ilişkisi, su perileri gibi motifler dikkati çekmektedir.

Ne tür bir kültürel örüntü söz konusu olursa olsun su, kozmogonide, mitlerde, ritüellerde, ikonografide her zaman aynı işlevi görür; her biçimin *öncülü*, her yaratının *desteğidir*. Suya batma, ilk biçime geri dönüşü, yeniden yaratılışı, doğumu simgeler; çünkü suya batma, biçimlerin biçimlerini kaybediştir ve var oluş sürecindeki ayrışmamış olanla yeniden bütünleşmektir; sudan çıkış, biçimin ilk kez dışa vurulduğu yaratılış eyleminin tekrarıdır. Suyla temas etmek her zaman yenilenmeyi temsil eder; çünkü eriyip giden daha sonra “yeniden doğacaktır”; çünkü suya batış, yaşamın ve yaratıcılığın potansiyelini çoğaltır ve geliştirir. Erginleme ritüellerinde su, bir “yeniden doğum” bahşeder; büyüsel ritüellerde iyileştirir, cenaze törenlerinde ölümden sonra doğumu garantiler. Bütün potansiyel güçleri kendinde toplayan su (“hayat suyu”) yaşamın simgesidir. Tüm imkânları kendi bünyesinde barındırır, mükemmel bir akıcılığa sahiptir, her şeyin gelişimini sağlar ve aya benzetilir veya doğrudan ayla özdeşleştirilir. Ayın ve suyun ritimleri aynı kaderi paylaşır, tüm biçimlerin düzenli aralıklarla görünüp kaybolmasını yönetir, evrene döngüsel yapısını kazandırır.

1 Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı/Adana

Potansiyel gücün ve ayrışmamışlığın ilkesi, her tür kozmik tezahürün temeli, bütün tohumların taşıyıcısı olan su, bütün biçimlerin kaynaklandığı ve bir felaket ya da kendi gerilemeleri sonucunda dönecekleri ilk özüm simgeler. Başlangıçta ve her tür tarihsel ya da kozmik döngünün sonunda su vardır ve her zaman var olacaktır. Ama hiçbir zaman tek başına var olamaz; çünkü parçalanmaz bütünlüğünde tüm biçimleri potansiyel olarak barındıran bir hayat kaynağıdır.

Eski Türk yazıtlarında İduk Yer-Sub olarak geçen koruyucu ruhların başında yer ile beraber su kültürünün de geldiği görülür. Yer-Sub adından da görüldüğü gibi, su, yerle beraber diğer hami ruhların başında yer almaktadır. Su unsuru evrenin oluşumunda ilk madde rolünü üstlenmesinden dolayı başlangıçların başlangıcı durumundadır. Mitolojik tasavvurlarda Su ıssı (su sahibi) genelde insan bazen de balık şeklinde görüntülenir ve nehir, ırmak ve pınar gibi çeşitli gruplara ayrılır.

Folklor düşüncesinde ab-ı hayat ve ölüm suyu olarak ikilik gösteren su kültürü mitolojik dünya modelindeki kozmogonik ve eskatolojik mitlerin yansımasıdır. Suyun ilk madde olması da hayatla ölümü birleştirmesinde görünmektedir.

Su iyesi, suyun kirletilmesini, avlanan balığın ateşe atılmasını, gölleri kurutmayı sevmez. Su iyisine kanlı ve kansız kurban sunulması ayrı ayrı mitolojik inançlarda belli olur. Bazı mitolojik anlatılarda ak geyik, su ilahesiyle bağlı bir şekilde gözükür. Nitekim ak geyiğin sudan çıktığı ve mağarada yaşadığı anlatılmaktadır. Suyun kutsallığı insanların birbirine iyi şeyler dileyerek su atmaları şeklinde korunmuştur. İslamiyet'ten sonra su kültürü, eski işlevini korusa da eren kültürle birleştiği gözden kaçmamalıdır.

Arketipler, ortak bilgidışının ürünleridir. Sembol ve imgelerin yarattığı bu alan derin ve karanlıktır. Sıkıştırılmış ilk düğüm olan arketipler, anlatının en derin tabakasında bulunur. Arketiplerde anımsatıcı kuvvet vardır. Ortak hafızayı canlı tutar ve temsil edilemeyen gücü somutlaştırır. Ortak deneyimin şifresi olan arketipler, yaşamımızın çeşitli uyarıcılarla karşılaşması sonucu ortaya çıkar. Bu özellik, mit, efsane ve masallarda ortak bir anlam oluşturur.

Jung'un kuramsal temelini sunduğu arketipoloji ve bilgidışı dinamiklere yoğunlaşan Analitik psikoloji ekolü, arketiplerin doğası gereği imgeler, resimlerle çalışır. İmgeler, çok-anlamlılık ve muğlaklık taşırlar. Belirgin ve keskin bir ifadeyi taşıyan sözcükler gibi apaçık değildirler. Evrensel bir sembol olan arketipin doğasında ilk olma ve kendiliğinden ortaya çıkma gibi iki unsur vardır. Arketipsel çözümleme, ilklerin özel anlamı üzerine yapılan bir yorumdur ve insanlık tarihinin ortak sembolik dilidir.

Bu çalışmada, Anadolu'nun çeşitli yörelerinden seçilen suyla ilgili efsaneler, öncelikle hangi su kaynağı olduğuyla ilgili olarak sınıflanacaktır. Daha sonra metinlerde yer alan arketipsel imgeler belirlenecek ve bunlar da kendi içlerinde bir araya getirilerek sahip oldukları işlevlere göre yeniden sınıflanacaklardır. İncelemenin sonunda metinlerin alt dokusunda yer alan sembol dil ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Ortaya çıkan veriler, evrensel kolektif bilinçaltı örnekleriyle olan benzerlik ve farklılıklarına göre değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çalışma, farklı bir bakış açısıyla Anadolu efsanelerini incelerken, alana katkı sağlamayı hedeflemektedir.

GİRİŞ

1. Arketipsel Sembolizm

Arketipler, herkeste görülen özdeş psişik yapılardır. Arketipler, imgelere dönüşen ruhsal süreçler veya insan davranışlarının en eski modelleri veya içgüdülerin kendi portreleri olarak tanımlanabilirler (Jacobi, 2002: 68).

C. Gustav Jung, analitik psikolojinin kurucusu olan, fikirleri ve psikoloji alanında ortaya koyduğu orijinal yöntemlerle tanınan bir bilim insanıdır. Psikoloji alanında bilinç ve bilinçdışının yapısı üzerine yaptığı çalışmalar, günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Jung, insan psişesini bilinç ve bilinçdışı diye ikiye ayırdıktan sonra, bilinçdışını da kendi arasında kişisel ve kolektif olmak üzere ikiye ayırır. Jung'a göre bilinçdışının çok katmanlı yapısında insanlığın varoluşundan bugüne kadarki tüm bilgiler yer almaktadır. Jung bunu, kolektif bilinçdışı ve arketiplerle ifade eder (Jung, 1997: 39-53).

Arketipler, ilk örnek olmalarına rağmen, ortaya çıktıkları çağa göre değişikliklere uğramış ya da tümünden değişmişlerdir. İnsanoğlu, bu dünyadaki serüveninin başlangıcından beri tecrübelerini farklı sembollerle ortaya koymuştur. Arketip adını verdiğimiz bu semboller, bilinçdışında bir araya getirilmiştir.

Bilinçdışı, her neslin yapıp ettikleriyle genişlemiş ve ortak semboller dünyası ortaya çıkmıştır. Her yeni nesil, bilinçdışına bir şeyler eklerken, ondan alıntılar da yapmıştır. Bu alıntılar, rüyaların dışında edebi eserlerde, mit, masal, hikâye ve romanda, son dönemde ise dizi filmler ve sinemada karşımıza çıkmaktadır.

2. Self

Her insanda bilinç ve bilinçaltı ögeler arasında dengeyi oluşturma olgusu bulunmaktadır. Jung psikolojisinde bilinci ve bilinçdışını düzenleyen bütünlük arketipi "self"tir. Bu denge, Jung'un "Bireleşme" dediği sürecin sonunda ortaya çıkmaktadır. Bireleşmeyi olumlu olarak tamamlayan biri, kendini gerçekleştirmiş olur. İnsanda kişiliği düzenleyen iki merkez vardır. Bunlardan birincisi, bilinç ile ilgili olan "ego"dur. Self ise, bütün kişiliğin merkezinde bulunur. Self, bireleşme sürecini başlatan önemli bir dürtüdür. Sembol olarak daire, kare, mandala veya dört sayısı ve katları ile gösterilir. Self, aynı zamanda rüyaların kaynağıdır. Rüyalarda geleceği sezen ve şimdide insanlara rehberlik eden unsurdur (Jung, 1997:32-47).

3. Bireleşme Süreci

Jung, bireyin bilinç ve bilinçdışı bölümlerini birleştirme girişimini "bireleşme süreci" olarak adlandırır. Bireleşme süreci, kişinin kendi iç merkeziyle (ruhsal çekirdeğiyle) ya da selfiyle, bilinçli olarak karşı karşıya gelmesiyle, genellikle kişiliğin yaralanması ve buna refakat eden acı ile olur. Bu süreç, belli arketipsel semboller tarafından ortaya konmaktadır. Bu sembolik figür ve formlardan birisi, "gölge arketipi"dir.

3.1. Gölge Arketipi

Gölge, psikik bütünlüğümüzün görünmez ama ayrılmaz bir parçası, diğer yanımızdır. Toplum tarafından kabul gören yanımızın dışında, toplumca benimsemeyen davranış tiplerine sahip olan korkutucu yanımızdır. Kısacası, insanoğlunun karanlık yönünü oluşturur.

Gölgenin gelişimi egonunkine paraleldir. Egonun ihtiyaç duymadığı veya kullanamadığı nitelikler, kenara konur veya bastırılır. Bir çocuğun gerçek bir gölgesi yoktur. Ancak egosu sabitlik ve kendini ifade edecek alan kazandığı sürece gölgesi kuvvetlenmeye başlar.

Eğer gölge, kişisel bilinçdışına ait ise bize yakın olan figürler şeklinde karşımıza çıkar (abi, kızkardeş, arkadaş...). Gölge, kolektif bilinçaltına aitse, mitolojik bir varlık olarak ortaya çıkar. Gölge, kendisini içsel ve sembolik bir figür içerisinde ya da dışsal dünyadan gelen somut bir figür içerisinde ifade edebilir (Jacobi, 2002: 150).

3.2. Anima ve Animus Arketipi

Fizyolojik olarak cinsiyetimizi oluşturan erkeklik ve dişilik hormonları birlikte salgılanır. Herkeste aynı olan bu özellik, bir hormonun daha fazla salgılanmasıyla baskın cinsiyetin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Jung, erkek kişiliğinin kadınsı yönlerini "anima" ile kadın dişiliğinin erkeksi yönlerini ise "animus" arketipi ile açıklamıştır.

Erkeklerdeki kadın imajı, "anima" olarak adlandırılır. Erkeklerde animanın görünüşü, önce anesinin karakteri tarafından biçimlenir. Eğer onu olumsuz olarak algılamışsa, anima çoğunlukla depresif tabiat, sinirlilik, sonsuz hoşnutsuzluk ve alınganlık özelliklerini taşır. Ama eğer, erkek bunu aşabilirse, bunlar onun erkeksi yönünü güçlendirecek biçimde etkiler. Anima figürünün olumsuz bir biçimi, masalarda âşıklarına çözülmesi gereken bilmeceler soran ya da onlara kendisinden kaçıp saklanmalarını buyuran prenses olarak çıkar (Jung, 2009:177- 179).

Anima, edebî eserde "cadı, yılan, ejderha" gibi olumsuz sembollerle veya "içeride doğru rehberlik" rolüyle ortaya çıkabilir.

Animus, kadındaki erkek imajıdır. Diğer arketiplerde olduğu gibi olumlu ve olumsuz görünüşleri vardır. Animusun ilk imajının oluşmasında "baba"nın rolü önemlidir. Animus, kadının gelişme durumuna paralel olarak, en ilkelinden en yücesine kadar, herhangi bir erkek figürü ile kişileştirilebilir. Bu figür, rüyalarda bir erkek çocuk olarak görülebilir ve genellikle bir ses olarak işitilir. Animus, birçok erkeğin birleşmesi biçiminde dile getirilmektedir. Olumsuz yönü baskın olan animusta, kadının iktidar olma yönü ortaya çıkar. Olumlu animus görünümü, kadınların cesaret ve saldırganlığa ihtiyaçları olduğu zaman yararlı olmaktadır. Cesaret, girişim gibi eril özelliklere sahip olan kadınlar, yaratıcı fikirler ortaya koyarlar (Fordham, 2008: 72).

Jung'un teorisinde, karşıtlıklar önemli bir rol oynar. Eğer insanda olumlu bir düşünce varsa, bilinçdışında bunun olumsuz bir karşılığı da mevcuttur. Arketiplerin olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunması bu yüzdendir. Anima arketipi akılcı erkekte duyguları, animus arketipi ise duygusal kadında aklı ön plana çıkarır.

3.3. Yaşlı Bilge Adam Arketipi

Kişinin yaşamında etkin olabilecek iki arketip, “yaşlı bilge adam” ve “büyük anne”dir. Yaşlı bilge adam arketipi, simgesel olarak toplumlara önderlik eden, onların değişmeyen doğrularını gösteren bir karakter olarak edebî eserde karşımıza çıkar. Ancak bu arketip, bir kral, kahraman, doktor ya da kurtarıcı gibi, başka kılıklara bürünmüş olarak da görülebilir.

Büyükanne arketipi de kadın üzerinde benzer etkiyi yapar. Bu figürün etkisindeki kişi, kendisinde sınırsız bir sevgi, anlayış, yardım ve koruma kapasitesi olduğuna inanır ve kendisini başkalarının hizmetinde tüketir. Bu kadın, aynı zamanda kendi etki alanına giren herkesin “kendi çocukları” olduğu konusunda ısrar eder. Böylece onların zavallı ve belirli ölçülerde kendisine bağımlı olduklarını ortaya koyarak çok zararlı olabilir. Bu zekice zalimlik, aşırı dereceye vardığında diğerlerini iç güç yıkımına uğratar ve kişiliklerine zarar verir (Fordham, 2008: 72).

3.4. Aşama Arketipi

Jung’un psikolojisine göre, bireyin kişiliğinin bilinç ve bilinçdışı bölümlerinin uyum içerisinde bir araya getirilmesine “bireyleşme süreci” denir. Bireyleşme süreci, edebî metinlerde, “kahramanın yolculuğa çıkması” şeklinde kendisini gösterir. Uzaklara giden ve değişikliğe uğrayarak geri dönen kahramanın geçirdiği bu süreci yansıtan sembol “aşama arketipi” olarak adlandırılır. “Ayrılma-olgunlaşma-dönüş” olarak formüleleştirilebilen bu arketipe “kahraman mitos” (monomitos) denir (Campbell, 2013).

Bireyleşme süreci, kişinin kendi selfi ile karşı karşıya gelme durumunda acı verici bir biçimde ortaya çıkar. Selfi ile karşı karşıya gelen kahraman bütünlüşme sürecini başlatmış olur. Yani, bilinç ve bilinçdışı içeriklerini uyum içine getirebilmenin, tam insan olabilmenin ilk adımını atmış olur. Bu süreç, oldukça zorlu bir süreçtir. Edebî eserde bu süreç, kahramanın karşılaştığı engeller olarak karşımıza çıkar (Jung, 2009: 167).

3.4.1. Ayrılma Aşaması

Masallarda ve mitlerde, self ile egonun ilk karşılaşmasında, kahramandan imkânsız şeyler istenir. Krizdeki birey, bulunması imkânsız olan veya hakkında bir şey bilmediği bir şeyi aramaktadır.

Self, ruhsal bir bütünlük olarak daire veya kare ile ortaya konulur. Kahraman yitirilen içsel bütünlüğünü tamamlamak üzere yola çıkacaktır. Herkes bu yolculuğu tamamlayamayabilir.

3.4.2. Olgunlaşma Aşaması

Aşama arketipinin ikinci dönemi, kahramanın yolculuğu sırasında pek çok zorluklarla karşılaşacağı ve böylece olgunlaşma aşamasına geçeceği bir dönemdir.

Büyük bir ırmak ve onu geçmek, hayatında değişiklik yapmayı simgelemektedir. Çünkü self, genellikle düşü görenin yaşamının kritik zamanlarında dönüm noktalarında, temel tutumunu ve yaşam tarzını değiştirdiğinde düşlerine girer. Değişimin kendisi, su geçmekle simgelenir (Jung, 2009: 198).

Genellikle bilinçdışı, orman veya su olarak eserlere yansıtılmaktadır.

Dönüşüm Sürecini Canlandıran Bir Simgе

Mağara:

Mağara, yeniden doğuşun gerçekleştiği yer, insanın kuluçkaya yatıp yenilenmek üzere kapatıldığı gizli bir oyuktur (Jung, 2005: 66). Her kim mağaraya yani herkesin kendi içinde taşıdığı mağaraya ya da bilincin dışındaki karanlığa girerse, kendini önce bilinçdışı bir dönüşüm sürecinin içinde bulur. Bilinçdışına girmesi, bilinci ile bilinçdışının içerikleri arasında bir bağ kurmasını sağlar. Bunun sonucunda kişiliğinde olumlu ya da olumsuz anlamda kökten bir değişim olabilir (Jung, 2005: 67).

Maden yatakları ve filizleri, kutsal sayılmaktadır. Bu yüzden maden yatakları ve mağaralar, yeryüzü ananın rahmiyle özdeşleştirilmiştir (Eliade, 2003: 70).

İç dünyamızı, benliğimizi sembolize eden mağara, keşfedilmeyi bekleyen sırlarla doludur. Olağanüstü güzellikteki saraylar, çeşmeler ve gizemli bilgilerin bulunduğu mağara, cinler tarafından korunmaktadır.

Bu, bir anlamda kişinin benliğindeki kara devlerle mücadelesinde “eşik”te olduğunu gösterir. Mağara, kahramanın kolektif bilinçaltısının mekânlarını tanıyacağı kutsal bir mekândır (Şimşek-Şenocak, 2009: 114).

Mağara gibi dağlar, yüksek tepeler de çok eski çağlardan itibaren kutsal mekânlar olarak bilinmektedirler. Eski edebiyatta, mağaralar, yer altında olur. Bazen mağaranın kapısı dev bir dağın eteğindedir. Dağ, yolculuğun ve tırmanışın hedefini simgeler. Bu nedenle psikolojide genellikle self (kendilik) anlamına gelir. Mağara, bilinçdışındaki karanlığı temsil eder. Mağara, bazen de “anne arketipi”nin metne yansımış halidir. Anne arketipi, bereket, sihirli dönüşüm, yeniden doğuş yeri, bilgelik ve ruhsal yücelik ve bunun gibi özelliklerle karşımıza çıkar (Karagözlü, 2012:1416).

“Aşama arketipi”nin ortaya çıktığı hemen her masalda, bu arketiple ilgili olarak beliren bir başka arketip daha vardır ki, bu da “yüce ana” veya “büyük anne” arketipidir. Monomitostaki kahraman, gittiği uzak ülkede bir kadınla karşılaşır. Bu kadın, güçlü bir kişidir. Kraliçe, tanrıça ya da peri görünümündedir. Kahramanın geçireceği aşamada yüce ana çok önemli bir rol oynar. Dökmen’in Neumann’dan (1963) aktardığına göre; yüce ananın (büyük anne) özellikleri iki boyutta toplanır. Bu boyutlardan birincisi, iyilik ile ikincisi ise kahramanın geçireceği aşamanın niteliği ile ilgilidir. İyilik boyutunun bir ucunda “iyi anne”, diğer ucunda ise “korkunç anne” bulunmaktadır. İyi annenin özellikleri, kahramanı desteklemek, geliştirmek, aşama kaydetmesini ve yeniden doğmasını sağlamaktır. Korkunç anne ise, kahramanın gelişimini engeller, hatta ölümüne yol açar (Dökmen, 1983:389-390).

3.4.3. Dönüş Yolu

Kahraman, çeşitli yolculuklardan geçerek, değişik sınavlara tabi tutularak iç disiplinini sağladıktan sonra, dönüş aşamasına geçer. Bu aşama, kahramanın içsel yolculuğuna çıkışını tamamladığını yani, ruhsal bütünlüğünü sağladığını ve bireyleşme sürecinin sonuna geldiğini ifade etmektedir. Bireyleşme süreci, karşıtlar arasında denge kurmak demektir. Denge hali ise,

insanın egosu ile bilinçdışı, bilinci ile gölgesinin uyum yaratacak biçimde bir arada olmasını gerektirir (Karagözlü, 2012: 1420).

Tabiat Ana ve Su

Tabiat ana kavramı, doğanın hayat sunması ve kendini yenileyen döngüsüyle yaratılış mitlerine ilham olmasıyla ilgilidir. Dişil ve eril öğelerin özelliğini taşıyan tabiat, insan için yaşam kaynağıdır ve canlı olarak kabul edilir. Yeniden doğuş temasında, tabiatın hayat sunması ve ontolojik doğumda metaforik bir geçiş sağlaması, bir döngüye sahip olması işlevidir (Frye, 2008: 168).

Tabiat, besleyiciliği, büyütmesi, koruması ve yaşam sunmasıyla dişil bir öğedir ve “anne imgesi” ile sembolleştirilir. İnsana hem yaşam sunar hem de yaşamını sonlandırır. Eski-yeni, hastalık-iyileşme, ölüm-dirilme, toprağın hayat ve ölüm kaynağı olması, zıtlıkların birlikteliğidir (Korucu, 2006: 83).

Tabiatın canlı kabul edilmesi, suyun ve toprağın hayat sunma özelliğiyle ilgilidir. Su ve toprağın hayat sunması, sanatta bir mikro evrenle anlatılır. Su, mitik kökene götüren bir akışkandır. Kur’an’da ve mitolojide, evrende ilk yaratılan unsur sudur. Başta sadece su vardı, sonra toprak yaratıldı.

Su, arınma özelliğiyle yeniden ana rahmine dönüştür. İlk olana, saf olana ulaştırır. Ruhun yenilenmesi ve değişim, su ritüeliyle gerçekleştirilir. Hayat, sürekli bir akış içindedir. Her şey, doğanın düzenine tabidir. Su ve hayat, aynı döngüye sahiptir. Medeni yaşam da genellikle büyüme, yetişkinlik, çöküş, ölüm ve başka bir birey suretinde yeniden doğuşun organik döngüsüne benzer.

Su sembolizminin de kendi döngüsü vardır. Yağmurdan, su kaynaklarına, su kaynaklarından pınarlardan derelere ve nehirlere, nehirlerden denize ya da kış karına ve başa döner (Frye, 2015:191).

Su, bilinçdışının en yaygın sembolüdür ve yaratılış mitinde başlangıcı sembolize eder. Doğa, evren ve insanoğlunun yaratılışını içerir. Zamanın döngüsüne mistik dalış, su döngüsüyle gerçekleşir. Su, besleyici ve dönüştürücü kutsal iyedir (Alsaç, 2017: 224).

Yeniden doğuş metaforunda su gibi akışkan ve sıvı olan diğer maddeler de can sunar; tazelenme ve ontolojik doğumu sağlar. Halk inanışlarında sütünde iyileştirici şifa olduğuna inanılan hayvanlar vardır. Geyik ve ceylan sütünün yanı sıra yılanın sütü de, canlılar dünyasında ilk besin olma ve şifa verme özellikleriyle anlatılarda karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Arketipsel sembolizm, metinlerin/eserin görünürdeki olaylar zincirinin altındaki derin yapıdaki anlamın ortaya çıkarılması için kullanılabilecek bir yöntemdir. Efsaneler de bu yöntemin uygulanabileceği alanlar arasında yer alırlar.

KAYNAKÇA

- ALSAÇ, Fevziye (2017), Anadolu Masallarında Yapı, İzlek ve Masal Kahramanlarının Tip Tahlili, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- CAMPBELL, Joseph (2013), Kahramanın Sonsuz Yolculuğu, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- DÖKMEN, Üstün (1983), Pinokyo'nun Arketipler ve Ana-Baba-Çocuk İlişkileri Açısından İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 2.
- FORDHAM, Frieda (2008), Jung Psikolojisinin Ana Hatları, Say Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.
- FRYE, Northrop (2008), Kudretli Kelimeler, İz Yayıncılık, İstanbul.
- FRYE, Northrop (2015), Eleştirinin Anatomisi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- JACOBI, Jolande (2002), C. G. Jung Psikolojisi, İlhan Yayınları, İstanbul
- JUNG, C. Gustav (1997), Analitik Psikoloji, Payel Yayınları, İstanbul.
- JUNG; C. Gustav (2005), Dört Arketip, Metis Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- JUNG, C. Gustav (2009), İnsan ve Sembolleri, Okyanus Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
- KARAGÖZLÜ, Volkan (2012), Arketipsel Sembolizm Bağlamında Mihr ü Vefa Mesnevisinin İncelenmesi, Turkish Studies, Volume: 7/1 Winter.
- KORUCU, Ayşe A. (2006), Rider Haggard'ın Romanlarına Arketipsel Bir Yaklaşım: She, Ayesha: The Return of She, Wisdom's Daughter ve She and Allan, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- ŞİMŞEK, Esmâ - ŞENOCAK, Ebru (2009), İbn-i Sinâ Hikâyelerinin Arketipsel Tahlili, Milli Folklor, Yıl 21, Sayı 82, 2009, Ankara.